

Frédéric Gros

A gyaloglás filozófiája

FRÉDÉRIC

Fordította
Mihancsik Zsófia

GROS

*A gyaloglás
filozófiája*

TYPOTEX

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme d'aide à la publication (P.A.P.) Kosztolányi, a bénéficié du soutien de l'Institut français en Hongrie.

Ez a mű a Magyarországi Francia Intézet támogatásával a Kosztolányi Könyvtámogatási Program (P.A.P.) keretében jelent meg.

**INSTITUT
FRANÇAIS**
BUDAPEST

A fordítás alapjául szolgáló mű:
Frédéric Gros: *Marcher, une philosophie*
© Editions Carnets Nord – 2008

Hungarian translation © Mihancsik Zsófia, 2023
Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2023
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 229 1

Kedves Olvasó!
Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!
Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu
és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó
Alapította Votisky Zsuzsa, 1989
A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős kiadó: Németh Kinga
Felelős szerkesztő: Leiszter Attila
Borítóterv: Köves Lili
Nyomta és kötötte: Generál Nyomda Kft., Szeged
Felelős vezető: Hunya Ágnes

TARTALOM

A GYALOGLÁS NEM SPORT /9

ODAKINT /11

LASSÚSÁG /14

A MENEKÜLÉS DÜHE (*RIMBAUD*) /17

SZABADSÁGOK /32

MAGÁNYOK /40

A GYALOGLÓ ÉBER ÁLMAI (*ROUSSEAU*) /46

NÉLKÜLÖZHETETLEN DOLGOK /61

GRAVITÁCIÓ /64

ENERGIA /67

MELANKOLIKUS BARANGOLÁS (*NERVAL*) /70

AZ ŐRÜLT GYALOGLÓK /75

CSENDEK /82

ÖRÖKKÉVALÓSÁGOK /85

AZ UTAK SIMOGATÁSA /89

MIÉRT VAGYOK OLYAN JÓ GYALOGLÓ
(*NIETZSCHE*) /95

A JÓLLÉT ÁLLAPOTAI	/ 113
HÁLA	/ 121
A VADON MEGHÓDÍTÁSA (THOREAU)	/ 125
ISMÉTLŐDÉS	/ 138
VILÁGVÉGE	/ 148
MISZTIKA ÉS POLITIKA (GANDHI)	/ 151
KÖZÖS GYALOGLÁS: AZ ÜNNEP POLITIKÁJA	/ 165
ÁBRAHÁM GYALOGLÁSA (KIERKEGAARD)	/ 171
ZARÁNDOKLAT	/ 176
AZ ÉN ÚJJÁSZÜLETÉSE, A VILÁG ÚJJÁSZÜLETÉSE	/ 185
A CINIKUS MEGKÖZELÍTÉS	/ 191
SÉTÁK	/ 200
KÖZPARKOK	/ 206
A NAPI SÉTA (KANT)	/ 211
A VÁROSI KÓSZÁLÓ	/ 217
GYALOGLÁS AZ ISTENEK TÁVOLLÉTÉBEN (HÖLDERLIN)	/ 222
A FÁRADTSÁG KERESÉSE	/ 226
FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS HIVATKOZÁSOK	/ 229

*Ajánlom ezt a könyvet minden gyalogló nőnek,
a Stevenson-ösvény kitartó asszonyainak,
Alexandra David-Néelnek, a lhászai párizsi hölgynek,
aki kedvet csinált nekem a Himalájához,
Isabelle Eberhardtnak, aki a homokról írt leveleiben
a Szahara álmát kínálta fel nekem,
Rebecca Solnit-nak, aki elsőként tudta leírni és feltárni,
mit jelentett a nőknek a magányos gyaloglás,
Lauren Elkin csodálatos kószálóinak,
Catherine Nesci romantikus kószálóinak,
Chantal Thomas leleményes kószálóinak,
mindazoknak, akik szelíd és kitartó bátorságukkal
inspiráltak, segítettek*

A GYALOGLÁS NEM SPORT

A gyaloglás nem sport.

A sport technikák és szabályok kérdése, számoké és versengése, amelyhez hosszú tanulás szükséges: elsajátítani a testtartásokat, belsővé tenni a helyes mozdulatokat. Aztán, sokkal később, jön az improvizáció és a tehetség.

A sport a helyezéstről szól: hányadik vagy? Milyen az időd? Milyen az eredményed? Mindig győztesekre és legyőzöttekre oszlik, mint a háború – van rokonság a háború és a sport közt, amelyből a háború a becsületét, a sport pedig a szégyenét nyeri: az ellenfél tiszteletétől az ellenség gyűlöletéig.

A sport természetesen a kitartás értelméről, az erőfeszítés ízéről, a fegyelemről is szól. Etikáról, munkáról.

Egyben dolgokról is: seregszemlékről, látványosságokról, piacról. Teljesítményekről. A sportnak szüksége van médiaceremóniákra, amelyeken ott tolonganak a márkák és bálványok fogyasztói. A pénz elárasztja, hogy kiüresítse a lelkeket, az orvostudomány, hogy mester-séges testeket hozzon létre.

A gyaloglás nem sport. Egyik lábunkat a másik elé tenni gyerekjáték. Nincsenek eredmények, nincsenek számok, amikor találkozunk: a gyalogló el fogja mondani, melyik utat választotta, melyik ösvény kínálja

a legszebb tájat, milyen kilátás nyílik erről vagy arról a hegyfokról.

Természetesen megpróbálták létrehozni a kellékek piacát: hihetetlen cipők, forradalmi zoknik, hatékony hátizsákok, nagy teljesítményű nadrágok... És természetesen megpróbálják belevinni a sport szellemét: ma már nem gyalogolunk, hanem „trekkingelünk”. Áramvonalas botokat árulnak, amelyek a gyaloglót egy valószerűtlen síelőhöz teszik hasonlatossá. De ez már nem tart sokáig. Nem mehet már sokáig.

A gyaloglás – nem találtak még ki ennél jobb dolgot arra, hogy lassabban menjünk. A gyalogláshoz két erős láb kell. Minden más fölösleges. Gyorsabban menni? Akkor ne gyalogoljunk, csináljunk mást: gördüljünk, csússzunk, repüljünk. Ne gyalogoljunk. Meg aztán a gyaloglásban egyetlen teljesítmény számít: az ég fénye, a táj ragyogása. A gyaloglás nem sport.

De ha az ember egyszer felállt, nem marad meg egy helyben.

ODAKINT

Gyalogolni annyi, mint odakint lenni. Odakint, a „szabad levegőn”, ahogy mondani szokták. A gyaloglás kikényszeríti a városlakó logikáinak megfordítását, sőt a leggyakoribb állapotunkét is.

Amikor kimegyünk, általában csak az egyik bentlétet váltjuk fel a másikkal: a lakásét az irodaival, az otthonét a közeli üzletekével. Egyébként is, azért megyünk ki, hogy *csináljunk* valamit. Az odakint csak átmenet: az, ami elválaszt, szinte már akadály. Az itt és az ott között. De nincs saját értéke. Az utat az otthonunk és a metró között mindig úgy tesszük meg, hogy a testünk siet, a gondolatainkat még a magánéletünk részletei foglalkoztatják, de már előrevetítik a munkával járó kötelességeket, a lábunk trappol, miközben a kezünk idegesen turkál a zsebünkben, hogy megbizonyosodjunk róla, semmit sem felejtettünk el. Az odakint szinte nem is létezik: olyan, mint egy nagy folyosó, amely elválaszt, egy alagút, egy zsilip.

Néha csak azért megyünk ki, hogy „levegőzzünk”. Hogy kiszakadjunk a tárgyak és a falak mozdulatlanságából, mert a bentlét túlságosan fojtogató, hogy „kiszellőztessük a fejünket”, amikor odakint süt a nap, mert kifejezetten igazságtalan megfosztani magunkat a fény-

től, a kintléttől. Így hát, igen, teszünk odakint néhány lépést, csak azért, hogy kint legyünk, nem azért, hogy elmenjünk ide vagy oda. Hogy érezzük a tavaszi fuvallat csípős frissességét, a téli napsütés törékeny langyosságát. Közjáték. Szünet, hogy rendbe szedjük magunkat. A gyerekek is csak azért járnak ki, hogy kimenjenek. Kimenni itt azt jelenti: játszani, futni, nevetni. Később az „eljárni” majd azt jelenti: találkozni barátokkal, távol lenni a szülőktől, mást csinálni. De leggyakrabban az odakint megint csak két belső tér között áll: váltás, átmenet. Tér, amely időbe telik.

Odakint.

A több napra elnyúló gyaloglásokban, a nagy kirándulásokban minden megfordul. Az „odakint” immár nem átmenet, hanem az állandóság része. A dolog megfordul: turistaházból turistaházba, menedékházból menedékházba megyünk. Itt a bentlét változik folyton, a végtelenségig variálható. Nem alszunk kétszer ugyanabban az ágyban, esténként új fogadók várnak bennünket. A díszletek, hangulatok meglepetésszerű megújulása. A falak, a kövek sokfélesége.

Megállunk. A test fárad, az éj leszáll, pihenőhelyet kell találni. De ezek az odabentek minden alkalommal mérföldkövek, eszközök ahhoz, hogy minél tovább kint maradhassunk; átmenetek.

Beszélni kell arról a különös benyomásról is, amelyet az első lépések gyakorolnak ránk, a reggeli lépések. Tanulmányoztuk a térképet, döntöttünk az útvonalról, elkészítettük, kiegyensúlyoztuk a hátizsákot, megkerestük az ösvényt. Ami feltételez némi toporgást, ke-

resgélést: megállunk, ellenőrzünk, forgolódunk kissé egy helyben. És akkor az út megnyílik. Nekivágunk, felvesszük a ritmust. Felszegjük a fejünket, és máris elindultunk, elindultunk gyalogolni, odakint lenni. Ez az, erről van szó, megvolnánk. Az odakint a lételemünk: úgy érezzük, hogy belakjuk. Elhagyjuk az egyik szállást a másikért, de a folyamatosság, az, ami tartós és ami ösztökél, az a bennünket körülvevő domborzat, a hegyláncok, amelyek mindig is itt voltak. És én körbejárom őket, úgy sétálok köztük, mintha otthon lennék: gyaloglás közben felmérem a lakóhelyemet. Amiken végigmegyek mint kötelező átkelőhelyeken, amiket meglátogatok, majd magam mögött hagyok, azok az egyéjszakás szobák, egyestés ebédlők, a lakóik, a szellemeik, de nem a táj.

Az „odakint” és az „odabent” szétválasztását felborítja a gyaloglás. Nem szabad azt mondani, hogy átkelünk a hegyeken, a síkságokon, és megállunk a szállás-helyeken. Épp ellenkezőleg: több napon át élek egy tájban, lassan birtokba veszem, a saját területemmé teszem.

És ilyenkor születik a reggel különös érzése, amikor magunk mögött hagytuk a pihenőhely falait, amikor ismét arcunkba vág a szél, és megint a világ közepében vagyunk: ilyenkor egész nap otthon vagyok, és gyaloglás közben ott is maradok.

LASSÚSÁG

Sokáig emlékezni fogok a mondatára. Egy meredek csúcsot másztunk meg az olasz Alpokban. Mateónak akkoriban legalább egy fél évszázadnyi előnye volt velem szemben: több mint hetvenöt év. Cérnavékonyágú volt, nagy vörös kezekkel, barázdált arccal, és mindig kihúzta magát. Gyaloglás közben összefonta a karját, mint amikor az ember fázik, és bézsszínű vászonnadrágot viselt.

Ő tanított meg gyalogolni. Pedig én korábban azt mondtam: ezt nem tanulja az ember, legalábbis itt, nincs technika, nem érdekes, hogy sikerült, vagy sem, hogy inkább így kell csinálni, mint úgy, nincs újrakezdés, gyakorlás, koncentráció. Gyalogolni mindenki tud. Egyik láb a másik elé, ez a helyes módszer, a helyes távolság, ha el akarunk menni valahová, bárhová. És elég csak folyamatosan ezt csinálni.

Egyik láb a másik elé.

De ha azt mondom, „megtanított”, ez csak egy fordulat. Már néhány perce egy szűk és meredek ösvényen másztunk, amikor valamiféle nyomás jött hátulról. Fiatalok egy csoportja trappolt kissé hangosan mögöttünk, hogy értésre adja, ott van, és szeretne előzni. Ilyenkor az ember félrehúzódik, hagyja elmenni a harsány csoportot, amely büszke mosolyokkal mond

köszönetet. Mateo meg azt mondja: „Na mi van, attól félnek, hogy nem érnek oda, ha nem rohannak?”

A gyalogló magabiztosságának a jele a megfelelő lassúság, az a lassúság, amely nem a gyorsaság ellentéte. Mindenekelőtt a léptek szabályossága, egyformasága. Azt mondhatnánk, hogy ezen a ponton a gyalogló siklik, vagy még inkább, *gördülnek* a lábai, köröket írnak le. A rossz gyalogló sietős léptekkel halad, aztán lassít. A mozgása szaggatott, a térdei ügyetlen szögeket zárnak be. A fűrgesége a hirtelen gyorsításoknak köszönhető, a légzése nehéz. Az akaratereje a lábában koncentráldódik, minden alkalommal döntést kell hoznia, amikor a test fáradt, kimerült. Az arca vörös és izzadt. A lassúság igazi ellentéte a kapkodás.

A csúcson már ott vannak ők, a „sportemberek”, ott ülnek, és megbeszélik a teljesítményüket. Időt akartak csinálni. Milyen vicces kifejezés: *időt csinálni*. Mi pihenőt tartottunk. A csoport tovább tárgyalta a teljesítményt, összehasonlítgatott. Mi meg lassan továbbindultunk.

A sebesség illúziója, hogy azt hisszük, időt nyerhetünk vele. A számítás egyszerűnek látszik: ha a dolgokat három óra helyett két óra alatt megcsináljuk, nyertünk egy órát. Elvont számítás, mintha minden óra teljesen egyforma lenne.

A sietség felgyorsítja az időt. Gyorsabban telik, két órányi sietség már lerövidíti a napot. A pillanatok elszakadnak egymástól, mintha különállók lennének, annyira tele vannak, hogy széttöredeznek. Ilyenkor az ember túltölt, telítődik.

A gyaloglással töltött napok hosszabbak: hosszabb ideig élsz. Mintha hagynád, hogy minden óra, minden perc, minden másodperc lélegezzen, elmélyüljön, ahelyett, hogy az ízületeid megerőltetésével kitöltenéd őket. Amikor sietünk, az idő annyira tele van, hogy szétreped.

A lassúság nem más, mint hogy szorosan odatapadunk az időhöz, így a másodpercek leperregnek. Cseppeként. Mint a kis esőcseppek a kövön. Az időnek ez a fajta megnyújtása elmélyíti a teret.

Ez a gyaloglás egyik titka. A tájat ismerőssé teszi, ha lassan közelítjük meg, ahogy a gyakori találkozások is elmélyítik a barátságot. Egy hegyvonulat körvonalait egész nap magaddal viszed. Különféle fényekben fedezed fel, kirajzolódik, megmutatkozik. Amikor gyalogolsz, semmi sem mozdul, a táj észrevehetetlenül változik meg. Autóból vagy vonatból úgy *látjuk*, hogy a hegy közeledik.

Gyaloglás közben végig jelen van. Gyaloglás közben nem te jutsz közelebb, hanem a világ tart ki a tested mellett.

A táj ízek, színek, illatok együttese, amely átjárja a testet.

A MENEKÜLÉS DÜHE

(*Rimbaud*)

*Nem tudok olyan címet adni, amire választ
küldjete, mert magam sem tudom, merre
vetődöm a közeljövőben, és milyen utakon
és milyen úticéllal, miért és hogyan!*¹

Verlaine-nek ő volt a „széltalpú fiú”. Ő maga, még igen fiatalon, így vélekedett önmagáról: „Vegye úgy, mintha egy járókelő volnék, senki más.”² Rimbaud egész életében gyalogolt.

Megszállottan, dühvel. Tizenöt és tizenhét éves kora között azért gyalogol, hogy eljusson a nagyvárosokba, irodalmi reményeinek városaiba; hogy a parnasszusi körökben megismerjék, találkozzon hozzá hasonló költőkkel, megszerettesse magát (felolvassa a verseit) ő, aki kétségbeejtően egyedül van; Brüsszelbe azért megy, hogy újságírói karriert csináljon. Húsz- és huszonnégy éves kora közt többször is megpróbálkozik

¹ In Arthur Rimbaud: *Napfény és hús. Arthur Rimbaud minden verse, prózája és válogatott levelei*. Budapest, Kozmosz Könyvek, 1989. Ádeni levél, 1884. május 5. Ford. Kovács Ilona.

² *Úó.*, 1871. augusztus 28-ai levél Paul Demenynek. Ford. Pálffy Gabriella.

a Délre vezető úttal. De télre hazatér. Utazási előkészületek. Szüntelen jövés-menés ez a földközi tengeri kikötők (Marseille vagy Genova) és Charleville között. Gyaloglás a nap felé. És huszonöt éves korától a haláláig jönnek a sivatagi utak. Ezúttal a napban gyalogol. Ádentől Hararig, többször is.

*Gyerünk! A menés, a cipelés, a sivatag; a sívárság és a harag.*³

*

Tizenöt évesen, mert lenyűgözi a költők városa, Párizs, és mert kétségkívül túlságosan magányosnak és haszontalannak érezte magát Charleville-ben, Rimbaud, tele naiv álmokkal, elmenekül. Gyalog indul el egy augusztusi reggelen, nagyon korán, szó nélkül. Minden bizonnyal Givet-ig gyalogol, ott vonatra száll. De az eladott könyvek (a könyvdíjai, minthogy kitűnő tanuló volt) nem elegendők ahhoz, hogy a teljes utat kifizesse a fővárosig. Amikor megérkezik Párizsba, a Strasbourg állomásra, a rendőrség várja: letartóztatják lopásért, csavargásért, és nyomban a rendőrségi fogházba viszik, majd a Mazas börtönbe. Retorikatanára, a híres Izambard siet a segítségére, és hogy a tanítványát kiszabadítsa, rendez a kifizetetlen viteldíjat a vasúttársaságnál. Mivel a Charleville-be vezető vasútvonal még mindig el van vágva a háború miatt, Rimbaud Douai-be megy, pártfogója családjához. Boldog napokat tölt ott, irodalomról

³ Uo., *Egy évad a pokolban, Rossz vér.* Ford. Határ Győző.

beszélgetve, nagylányok által kényeztetve. Ám az anyja hazahívja.

Alig egy hónappal később Rimbaud újabb könyveket ad el, és újból elmenekül. Vonattal megy Furnay-ig, majd gyalog folytatja, faluról falura (Vireux, Givet), végig a Meuse folyó mentén. Egészen Charleroi-ig.

*Nyolc nap nyűttem cipóm az országút kövében.
Charleroi-ba így érkeztem végre meg.⁴*

Felajánlja szolgálatait a *Journal de Charleroi*-nak, de visszautasítják. Rimbaud ekkor Brüsszelbe megy, egyetlen fillér nélkül, még mindig gyalog, hogy megtalálja, legalábbis ebben reménykedik, a pártfogóját, Izambard-t: ötven kilométer.

*Csatangoltam, szakadt zsebembe dugva dermedt
Öklöm. Köpenyem is eszményivé kopott.
Mentem az ég alatt, Múzsám, hű lovagod:
Színezgettem, az ám, hány szertelen szerelmet!⁵*

Ötven kilométer, örömteli rikkantások, kéz a zsebben, irodalmi dicsőségről és szerelemről szőtt álmok. Izambard nincs ott. Durand, a professzor barátja ad neki útiköltségre valót. De Rimbaud nem haza megy, hanem Douai-be, az új családjához. „Én vagyok, visszajöttem.” Költeményekkel megrakva érkezik, amelyek hosszú útjai során születtek – szökések ihlet-

⁴ Uo., *A Zöld Hordóban – Este ötkor*. Ford. Rónay György.

⁵ Uo., *Bobéméletem*. Ford. Képes Géza.

te versek –, az ösvények és a karlóbálások ritmusára komponálva.

A boldogság, a vidéki fogadókban megejtett ünnepi pihenők versei. A megtett út fölött érzett elégedettség, a térrel eltelt test. Az ifjúság.

*A zöld asztal alatt kinyújtottam a lábam
jókedvűn.⁶*

Gyaloglás hosszú napokon át az őszben, az aranyló színek között. Vidám éjszakák az utak mentén, a csillagos ég alatt.

*Éjjelre várt a Göncöl fogadója.
Zsongott a csillagok baráti tábora.⁷*

Rimbaud a szüleményeit gondosan átmásolja nagy fehér papírlapokra. Boldog, mert érzi új családja szeretetét. Tizenhat éves. November elsején Rimbaud anyja („a sötétség szája”) megparancsolja Izambard-nak, hogy haladéktalanul adja vissza neki a fiát. A rendőrség segítségével, „a költségek elkerülése érdekében”.

1871. február: a francia–porosz háború. Rimbaud még mindig Párizsról álmodik, noha első alkalommal csak a börtön falait látta belőle. Charleville-ben a hideg kitar. Arthur jelentőségteljes külsőt vesz fel, túlságosan megnöveszti a haját. Büszkén megy végig a főutcán,

⁶ Uo., *A Zöld Hordóban – Este ötkor.*

⁷ Uo., *Bobéméletem.*

pipázva. Dühös. Most sem szól egy szót sem, titokban készíti elő az újabb szökését. Ezúttal egy ezüstórát ad el, és van elég pénze, hogy kifizesse a célállomásig a vonatjegyet. Február 25-én Párizsban kószál, megindultan nézegeti a könyvesboltok kirakatait, nagy érdeklődéssel fedezi fel a költészet újdonságait, szénszállító uszályokon alszik, maradékokat eszik, lázasan próbál kapcsolatba lépni az irodalmi körökkel. De az idő nem kedvez az irodalomnak: a poroszok bevonulnak, a város gyászfátyolba burkolódik. Mivel a gyomra éppoly üres, mint a zsebe, Rimbaud átkel az ellenséges vonalakon, hogy hazatérjen, gyalog, olykor parasztszekerek segítségét kérve. „Csaknem meztelenül, súlyos légcsőhuruttal” érkezik haza.

Elindult-e megint tavasszal? Legenda vagy valóság? Rejtély. Megoldódik-e valaha is? Rimbaud-t bizonyára elfogta a remegés a Kommün híreitől. Charlevilleben azon dühöng, hogy másutt lázadnak, ő meg, egy kommunista alkotmány szerzője... Gyerekkora jámborságban telt, de megveszekedett republikánus lett, éles nyelvű antiklerikális. A testvériség és a szabadság nevében kirobbant lázadás híréből szinte transzba esik: „A rend elbukott.” A Kommünt márciusban kiáltották ki. Áprilisban állítólag Párizsban látták. Sohasem tudjuk meg, hogy így volt-e. Delahay azt mondja, hogy Arthurt beszervezték, önkéntesként besorozták a Babylon kaszárnnyába. Lövésznek. Az epizód állítólag két hétig tartott. Szénszállító uszályal érkezett, haza állítólag gyalog ment, teljes nyomorban, a végkimerülés határán. Ha az embernek nincs pénze...

Negyedszer (vagy csak harmadszor?) is visszatér Párizsba. Ezúttal ennek igazi felszentelésnek kellett lennie. 1871 ősze. Tizenhét éves lett. Az anyja tud róla. Szinte már hivatalos az utazás. Mert ott már várják. Sőt, ismerősök révén még az elbűvölt Verlaine-hez is meghívják („Jöjjön, *kedves nagy lélek*, hívjuk, várjuk!”), akinek korábban elküldte a verseit. Még a vonatjegy árát is összedobták neki. Rimbaud *A részeg hajó* című versével érkezik Párizsba, mint valami záloggal, áldozati ajándékkal, bizonyítékkal.

Következik, tudjuk, három hosszú év, amelyben Verlaine megtartotta Rimbaud-t, egy viharos, szenvedélyes kapcsolat három hosszú éve; meggondolatlan örültségek, három gyötrelmes közös utazás Londonba, förtelmes tivornyák, iszonyatos viharok és fennkölt békülések, a szerencsétlen pisztolylovás Brüsszelben, amely mindennek véget vet. Verlaine börtönbe megy. Lövöldözésbeli társa még néhányszor visszatér a startvonalra (Charleville vagy Roche). Mindannyiszor rettetesen unatkozik. Kalandjai Verlaine-nel eltávolítják az irodalmi köröktől. Amióta megjelent Párizsban, cipeli magával a rossz híret: mocskos kölyök, piszkos és durva csirkefogó, megrögzött alkoholista.

1875-ben, húszévesen megírja az *Egy évad a pokolban*, a *Színvázlatokat*, talán a *Spirituális vadászatot*, amely örökre elveszett. Az *Egy évad* megjelenése csüggesztő katasztrófa. Nem tudja kifizetni a kiadót, és csak néhány példányhoz jut hozzá. A *Színvázlatokat* sohasem fogja látni nyomtatásban. Öt év alatt egy suhanc megváltoztatja majd az egész irodalmat. Többé egyetlen ver-

set sem ír. Kétségkívül ír sok levelet, távirati stílusban (gyorshírek), de egyetlen verset sem. De még mindig sokat gyalogol, megszállottan.

Ezúttal messzire akar elutazni, nyelveket tanul, egyedül a szobájában. Tanul németül, nekilát az olasz-
nak, megpróbálkozik a spanyollal, dolgozik egy görög–oroszc szótáron, felszed némi kezdetleges arabot. A következő öt évben a teleket nyelvtanulással tölti. A hosszú gyaloglások megmaradnak tavaszra.

1875: Stuttgartban elhatározza, hogy Olaszországba megy. Átszeli Svájcot, előbb vonattal, de hamarosan kifogy a pénzből. Gyalog folytatja, átkel a Szent-Gotthárdon, és kimerülten érkezik meg Milanóba, ahol egy titokzatos asszony veszi szárnyai alá. Brindisibe akar menni, gyalog. Livorno és Siena közt leteríti egy napszúrás. Visszatoloncolják Marseille-be, onnan Párizsba megy, majd ismét Charleville-be.

1876: inkább kalandok, mint gyaloglás. Oroszországba indul, miután leborotváltatta a fejét, de nem jut túl Bécsen, ahol félholtan és papírok nélkül találják rá, miután egy kocsis megverte. Beáll a holland hadseregbe, de Salatigában (Indonézia) megszökik.

1877: Brémába megy, megpróbál eljutni Amerikába, de egy stockholmi cirkuszban lesz jegyszedő. Visszatér Charleville-be.

1878: Marseille-ben hajóra száll Egyiptom felé, de hamar megbetegszik, hazatoloncolják. Gyalog jut haza. Majd megint elindul Svájcba. Újra a Szent-Gotthárd gyalog, egészen Genováig, ahonnan elhajózik Ciprusra (munkafelügyelő lesz). De 1879 tavaszán visszatér a láza.

Hazamegy. A tél beálltával mégis újra lemegy Marseille-be, de a láz ismét megállítja. Visszafordul.

Mindig ugyanazok a mozgások, ugyanaz a lassú ingázás: a telet végigunatkozva otthon, türelmetlenkedik, megtanul kívülről egész idegen nyelvi szótárakat; az év többi részében szerencsét próbál.

1880-ban megint Ciprusra megy. Onnan sietve távozik (talán mert halálosan megsebesített egy munkást?), de nem északnak veszi az irányt, hanem első ízben dél felé folytatja az útját. A Vörös-tenger, egészen Ádenig.

Ez életének utolsó felvonása: évtizednyi sivatag és hegység, Áden és Harar közt.

Negyven fok. Áden kész kemence. Rimbaud felügyeli a kávéválogatást. A munkaadói megbecsülik. Bardey, egy helyi kereskedő rá gondol, amikor új fióktelepet akar nyitni Hararban, Abesszíniában, a szárazföld belsejében, a hegyekben, 1800 méteren, ahol mérsékelt az éghajlat. Rimbaud beleegyezik, és előkészíti a karavánt.

Hararig több mint háromszáz kilométer, bozótosokon, kavicsos sivatagon át, majd jönnek az erdők és a hegyek, végül át kell kelni meredek hágókon. Rimbaud lovagol, de legtöbbször kénytelen leszállni. A karaván lassan halad. Két héttel kell számolni.

Miután megérkezik, az új fióktelep új alkalmazottja kereskedik, akklimatizálódik, unatkozik, dühöng, expedíciókat szervez. Egy év Hararban, aztán vissza Ádenbe. Majd ismét Harar, és megint Áden. Mindig ugyanaz az út, ugyanaz a fáradtság. A telep változó szerencséjének megfelelően ő is munkahelyeket vált. Semmi sem megy